

DOSYA/DERLEME**UNUTULAN BİR SOSYALİST DENEYİM:
PARİS KOMÜNÜ***Bilge Kağan ŞAKACI**

"71 gün özgür yaşadım, artık ölüm umurumda değil!"

1. Giriş

Yerel yönetimlerin siyasal işlevi, bazen merkezi yönetimle bir erk mücadelesine girecek kadar ileri götürülmüş, bir ülkede siyasal erki ele geçirmenin bir aracı olarak yerel yönetim görülmüştür. Bu durumun en önemli örneklerinden biri Paris Komünü'dür. Paris Komünü'ne sosyalist hareketin bir parçası olarak bakılmıştır (Keleş, 2009). 1853 yılında kentin bayındırlık işlerini yürütmek amacıyla görevlendirilen Georges-Eugéne Hausmann döneminde yeni bir yaşam biçimi, kent karakteri ve altyapı değişikliklerini içeren dönüşümler meydana geldi. Paris "ışıklar kenti" olarak büyük mağazaların, moda endüstrisinin, kafelerin, büyük sergilerin dolayısıyla da tüketimin, keyfin ve turizmin merkezi haline geldi. Tüketimin özendirilmesiyle mali düzen ve kredi yapıları 1868'de iflas etti. Fransa'nın Almanya'ya savaşta yenildiği bu tarihlerde savaş durumundan doğan boşlukta kurulan Komün, kısmen de olsa Hausmann'ın yaptığı işlerden ötürü yoksunlaşmış olanlar için kenti

geri alma ve yok ettiği yaşama özlem isteğiyle şekillenmiştir (Harvey, 2008). Bu bağlamda çalışmamızın amacı kısmen unutulmuş bir sosyalist deneyim olan Paris Komünü'nü hatırlamak ve ideal yerel yönetiminin nüvelerini araştırmaktır.

2. Komün'e Götüren Nedenler

Paris Komünü, önceden planlanıp hazırlanmaksızın, doğrudan doğruya tarihsel bir durumdan doğmuştur. 1870 Fransız-Alman Savaşı'nda III. Napolyon yenilip Almanlara teslim olur. Paris'te halk ayaklanıp, imparatorluğu kaldırır. Ancak, kurulan Ulusal Savunma Hareketi de Almanlara karşı başarılı olamaz, düşman ilerleyip Paris'i kuşatır. Ağırlaşan yaşam koşullarından en fazla etkilenenler işçi ve zanaatkarlardır (Cangızbay, 2003). Dönemdeki nüfusun durumuna baktığımızda; 1866 yılında Fransa'da 37 milyon nüfus içinde 4.7 milyon işçi olduğunu, Paris'in 1.850.000'lik nüfusunun 442.000'inin ise işçi olduğunu görürüz (<http://www.barikat-lar.de/barikat/28/komun.htm>). Bu arada hükümet, Paris Belediye ve Kurucu Meclis seçimlerini erteler; hoşnutsuzluk daha da artar. Ulusal muhafız taburlarında - ki bunlar, subayları seçimle belirlenen ve gönüllülük esasına dayanan demokratik kuruluşlardır ve mevcutlarının çoğunluğunu Parisli

*Arş. Gör., Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

işçi ve zanaatkarlar oluşturmaktadır- ve başkentin bütün ilçelerinde halk komiteleri kurulur. Bunların yasal statüleri yoktur; ancak güçlerini halkın arzularını dile getirmekte olmalarından almaktadır. Seçimler yapılır; yeni kurulan Ulusal Meclis, ilk oturumunda, cumhuriyet ilan etmeyi reddeder; komitelerle hükümet arasındaki karşıtlık daha da yoğunlaşır; komiteler, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi çerçevesinde birleşirler. Merkez Komitesi, Paris'in ateşkes koşulları uyarınca Almanlar tarafından işgal edilecek mevkilerindeki topların işçi mahallelerine taşınmasını kararlaştırır. Hükümet buna karşı çıkar, topları devlet malı ilan eder. Oysa bu toplar, kuşatma sırasında Parislilerin başlılarıyla döktürülmüştür. 17-18 Mart gecesi hükümet birlikleri toplara el koymak üzere harekete geçerler. Ulusal muhafızlardan öldürülenler olur. Olayın sabahında halk ayaklanır, hükümet birliklerindeki askerler de ayaklanmaya katılırlar. Ulusal muhafızların da harekete geçmesi karşısında hükümet, ordudan arda kalanlarla birlikte Meclis'in toplandığı Versay'a kaçar. Aynı günde Paris'te yönetim, Merkez Komitesi'nin eline geçer ve 71 gün sürecek Paris Komünü kurulmuş olur (Cangızbay, 2003).

26 Mart'ta yapılacak seçimler dolayısıyla Merkez Komitesi amaçlarını açıklayan şu bildiri yayınladı (Alkan, 1996):

Fransa'yı şimdiye kadar yönetenler ülkemizi ve bizleri yıkıma ve onursuzluğa sürüklediler. Otorite, can ve iş güvenliğini sağlamaktan yoksundur. Ülke genel bir çöküntü içinde. Emeği yeni baştan örgütleyerek, özgürlük, eşitlik ve dayanışmaya dayanan yeni temeller üstünde yeni bir düzen kurmalıyız. Komün Devrimi, bu ilkeleri koyarak gelecekte çıkar çatışmaları doğurabilecek nedenleri önceden ortadan kaldırıyor.

Biz, emekçilerin boyunduruktan kurtulmasını istedik. Bunun tek garantisi de bucak temsil kurullarıdır. Her yurttaş, hakkını en iyi ancak bu sistemde savunur. Her yurttaş, temsilcilerin eylemlerini en etkili bir biçimde ancak bu sistemde denetler. Toplumsal reformlar, sırasıyla ancak bu şekilde gerçekleşebilir.

Her bucağın özerk oluşu, toplumsal isterlerin saldırgan bir karaktere bürünmesini önler ve cumhuriyet ilkelerini en yüce anlamıyla dile getirir.

Emekçiler! İstediklerimiz nedir? Kredinin, ticaretin, derneklerin emekçiye emeğinin tam karşılığını verecek biçimde örgütlenmesini istemekteyiz. Herkes için, parasız, laik ve tam eğitim istedik. Toplantı ve dernek kurma hakkını, yurttaşın ve basın özgürlüğünün istedik. Polisin, güvenlik güçlerinin, silahlı kuvvetlerin, sağlık hizmetlerinin belediyeçilik açısından düzenlenmesini istedik. Paris halkı uyandı, dadısının yönettiği bir çocuk olmak istemiyor artık. Kendi kendimizin efendisi olmak hakkımızdır. 26 Mart Pazar günü yapılacak seçimde Paris halkının, oylarını Komün için kullanması onur borcudur.

Bir yandan Almanlarla bir yandan da Versaylılarla çevrili olan Komün'ün ömrü, son bir haftaya gelinceye değin Versaylılarla mevzi çatışma ve uzlaşma girişimlerinin birbirini izlemesi içinde geçer. Versaylıların saldırmasıyla başlayan son haftaki sokak çatışmalarında ise Komün'den 20 bin kadar kişi ölmüştür. Komün, 27 Mayıs 1871'de kanlı bir şekilde bastırılır (Cangızbay, 2003).

3. Komün'ün Özellikleri

İçinde politikacı bulunmayan Merkez Komitesi, Paris'ten kaçan hükümetin yerine yeni hükümet olma niyetinde değildir. Merkez Komitesi, bu bağlamda değerlendirilebilecek bir şekilde bir hafta içinde önce basın özgürlüğü ve siyasal af ilan edip, sıkıyönetim ve harp divanlarını kaldırır (Cangızbay, 2003). Merkez Komitesi, seçimleri yapıp, yönetimi 26 Martta yerel seçilen Komün Meclisi'ne devreder. Her 20 bin kişiye 1 temsilci esasında kurulan Komün Meclisi 85 üyeliydi. Bunlardan 21'i burjuva, 30'dan fazlası işçi temsilcisidir. Geri kalanlar ise memur, gazeteci, doktor, öğretmen, sanatçı ve aydınlardan oluşmuştur. Siyasal görüş olarak Blanqui'ciler ve Proudhon'cular üyeliklerin yarısını almışlardır. Bunlar haricinde I. Enternasyonel yandaşları, Jakobenler ve bir de Marksçı Meclise girmiştir.

Komün, imparatorluk bürokrasisini tasfiye eder, ancak kendi bürokrasisini kurmak için değil; idari görevlere seçimle gelinecek, seçmenler seçtikleri kişiyi her an görevden uzaklaştırma yetkisine de sahip olacaklardır; bu görevlilerin maaşları ise işçi ücretleri ile eşitlenir ve birden fazla görevde bulunmaları yasaklanır. Tasfiye olunan düzenli ve sürekli ordunun yerine kendi ordusunu kurmaya da yönelmez; silahlı güç, artık yalnız gönüllü halk milislerinin elinde bulunacaktır. Temel yönelim, toplum yaşamında söz ve işlev sahibi birimlerin somut toplumsal varlıklarla çakışacak biçimde belirlenmesidir. Başka bir anlatımla, somut toplumsal varlık - (resmi/biçimsel) siyasal birim farkının ortadan kaldırılmasıdır.

Siyasal görüş, meslek, işkolu, yöre, mahalle ve atölye esasında oluşmuş, farklı yapı ve yoğunlukta pek çok grup ve örgüt, gerek yarattıkları kamuoyu, gerek doğrudan sundukları önerilerle, Komün Meclisi üzerinde etkili olarak, bir yandan yaşamada etkin bir role sahip olmuşlar, bir yandan da işçi ücretlerinden kısan patronları, kaçakçıları, spekülörleri, kaçakları, ihmalci subayları saptayıp ihbar etmek, belediye hizmetlerine katılmak, savaştan zarar görenlere ve muhtaçlara yatak - yiyecek, Ulusal Muhafız işçisi için de kaynak bulup sağlamak suretiyle yürütmeye dolaylı biçimde de olsa katılmışlardır; bu şekilde, yasama ve yürütme erklerine birlikte sahip olan Komün Meclisini dengelemişlerdir. Komün, devletin hareket halindeki toplum tarafından emilmesinin ve feodal ya da kontraktüel (sözleşmesel) değil, organik olarak çoğulcu bir toplumsal demokrasinin ilk gerçekleşme belirtilerini sergilemektedir (**Cangızbay, 2003**).

Lenin'in Komün üzerine gözlemi önemlidir. Komün, sürekli ordunun kaldırılması, istisnasız bütün memurların seçilirlik ve geri alınabilirliği ile yalnızca daha tam bir demokrasi kurarak, parçalanmış devlet makinesini değiştirmişe benzemekle yetinmez, gerçeklikte, devsel bir yapıt oluşturur (**Mısır, 2003**).

Kurumların temelden farklı başka kurumlar ile değiştirilmesi, bir "niceliğin niteliğe dönüşmesi" durumunun ta kendisidir bu: Böylece, tasarlanması olanaklı en tam en yönetimli biçimde gerçekleşen

demokrasi, burjuva demokrasisi olmaktan çıkar, proleter demokrasi durumuna gelir; devlet (=belirli bir sınıfa boyun eğdirmeye yönelik özel iktidar), artık gerçek anlamda bir devlet olmayan bir şey durumuna dönüşür (Lenin, 1992).

Ayrıca da Marks'ın belirttiği gibi, cumhuriyete gerçekten demokratik temeller sağlıyordu (**Mısır, 2003**).

Komün'ün en önemli özelliği, siyasal, toplumun üzerinde, onu boğan sıkıcı özerk bir alan olmaktan çıkartıp, toplumsal yaşam içine emip eritmeye yönelmiş olmasıdır. Toplum yönetimine ilişkin farklı görüşlere sahip ve etkin gruplar vardır. Komün'de toplumun yönetime müdahalesi, etkide bulunması ve katılması çeşitli düzeylerde gerçekleşir. Siyasal etkinliğin özerk, egemen ve baskıcı bir alan oluşturmasının en belirgin sonucu ve en karakteristik belirtisi, Komün'ün devlet sırrı bilmeyen bir yönetim olmasıdır. Meclis içindeki ve dışındaki bütün gelişme, olay, tartışma, çatışma, karar ve girişimler Komün Meclisi tarafından düzenli bir şekilde çıkartılan bültenlerle halka duyurulmuştur.

Önceden hazırlanmış bir programın gerçekleştirilmesi biçiminde kurulmuş, düzenlenmiş ve varolmuş değildir. Thiers² hükümetinin, halkın kendi çaba ve parasıyla döktürmüş olduğu toplara el koyma girişimi ile doruk noktasına varan hoşnutsuzluk, bir halk ayaklanmasına yol açmış, Ulusal Muhafızların da ayaklanmaya katılması karşısında hükümet Versay'a kaçarken yönetim Merkez Komitesi'nin eline geçmiştir. Merkez Komitesi taburlarla ilçe komitelerini birleştiren, askeri ve yerel birimler arasında köprü oluşturan bir halk kuruluşudur. Ulusal Muhafız Taburları ve Halk Komiteleri ise, herhangi bir siyasal grup ya da partinin girişimiyle kurulmuş ya da bunların etkisine, yönetimine girmiş değillerdir; düşmanın ilerleyip başkenti kuşatması karşısında; Paris halkı tarafından oluşturulmuşlardır. Bu tabur ve komitelerin ilgi ve etkinlik alanları; halkın günlük yaşam koşullarının ve sorunlarının tümüdür. Bunları dikkate aldığımızda, Komün'ün yalnızca siyasal bir rejim olarak görülemeyecek bir toplumsal varolma, yaşama tarzı olduğunu söyleyebiliriz.

Komün'de, "toplumsal"ın içine emilerek, özerk bir etkinlik alanı olmaktan çıkan yalnız siyasal alan değildir. Bir yandan hemen tümü Parislilerden oluşan Ulusal Muhafız Taburları, kulüpler ve dernekler, diğer yandan da yürüyüş, toplantı, tören, temsil ve konserler gibi kolektif yaşantılar, birlikte silah, cephane ya da toplumsal hizmet üretmeyi, eğlenmeyi sevişmeyi vb...askeri ve siyasal etkinlikle içiçeştiren yeni toplumsal çerçevelerin doğduğu bir ortam oluşturmuşlardır (**Cangızbay, 2003**).

Komün'ün, değişim değerine ve bunun ayrıcalıklı aracı olan paranın kullanımına karşı da önceden tasarlanmış bir tavır ve programı yoktur. Ancak, örneğin, rehin bırakılmış eşyaya ilişkin Komün kararı kullanım değeri karşısında değişim değerini yok sayan bir nitelik taşır (**Cangızbay, 2003**). 20 frangın altındaki giysi, ev eşyası, kitap, çamaşır, yatak takımı ve iş aletleri ile ilgili 25 Nisan 1871'den önceki her çeşit emniyet sandığı rehin makbuzu, 12 Mayıs 1871'den başlayarak, parasız olarak rehinden kurtarılacaktır (**Marx, 1977**).

Burada önemli olan, bu kararın yalnızca gündelik kullanımda değerli olan nesnelere kapsıyor olup, rehindeki diğer eşyaya ilişmemesi ve bu eşyanın kullanım değeri karşısında parayla ifade edilen ilişkiyi yok saymasıdır. Yine çok önemli bir nokta da, Komün'ün, rehincilik yapanları tasfiye etmek ya da cezalandırmak gibi bir amaç gütmemesidir: ne rehnedenden yanadır ne de rehinciden; insanı, mevcut yaşama olanaklarından koparan, yoksun bırakan ilişkileri parçalayarak kendi yolunu sürdürmektedir (**Cangızbay, 2003**). Sahipleri tarafından terk edilmiş atölye ve fabrikalar konusunda da benzer bir tutuma sahiptir. Bu atölyeler 'devredilmez kolektif sermaye'li şirketler yoluyla, içlerinde çalışan işçilere devredilecektir. Atölye, kendisinin kullanımından ve kullananlardan bağımsız, değişim değerli bir nicelik, bir mülkiyet nesnesi olmaktan çıkıp, belirli bir toplumsal sürecin maddesel çerçevesi - ögesi olarak, bu süreci oluştururken oluşan toplumsal varlık içinde eritilmiş, toplumsallaştırılmış olmaktadır. İç düzeni de bu toplumsallaşmışlığıyla uyumlu olarak biçimlenen atölyede, işçiler yöneticilerini, atölye ve ekip şeflerini

artık kendileri seçmekte ve bunları görevden alma yetkisine sahip bulunmaktadır; ücretleri, çalışma saat ve koşullarını saptayanlar da yine işçilerdir. Ancak daha da önemlisi, her akşam toplanıp ertesi gün neler yapılacağını belirleyen fabrika komiteleri de kurulur ki, bu, mevcut verilerin düzenlenmesinden yeni verilerin, koşulların yaratılması aşamasına, yani planlamaya uzanan yolun başlangıcıdır. Atölyelerini terk etmiş mal sahiplerine ilişkin tutumu; "atölyeleri karşılığında bir tazminat alacaklardır" şeklindedir; ancak Komün, bu eski patronları, aynı zamanda bir tür asker kaçağı olarak görmektedir. Komün bu noktada da kurucu, yapıcı bir nitelik göstermektedir. Ne bir sınıfı kutsar, ne bir diğerini lanetler, ne de önceden düşünülmüş bir denge durumunu ülkü haline getirir (**Cangızbay, 2003**). Komün'ün mülkiyet üzerinde aldığı tedbirlerin tümüyle sosyalist bir nitelik taşımadığı daha sonra Engels ve Lenin tarafından vurgulanmıştır. Özellikle Fransız Ulusal Bankası'na el koymakta zaaf göstermesi bunun en önemli delili olarak gösterir (**Mısır, 2003**).

Komün'ün özel mülkiyetin kaldırılmasına ilişkin bir ilke kararı ya da bir programı yoktur; tek yaptığı, toplumsal varoluş üzerinde engelleyici bir tekelleşiminde somutlaştığı anda ve noktada bu hakkın geçerliliğini yok saymak olmuştur. Kira ödemelerinin ertelenmesi, sokağa atılmış kiracıların istedikleri takdirde evlerine üç ay süreyle yeniden yerleşmelerini öngören, ev ve otel sahiplerinin kiracılarını onların rızaları olmadan çıkartmalarını yasaklayan, kiralık ev ve pansiyonlara evsiz ulusal muhafızları ve evleri bombardımanda yıkılmış olanları yerleştirmek üzere el konmasını öngören kararname de bu tutuma bir örnektir. Mülkiyet hakkı ne yüceltilmekte ne de lanetlenmektedir; ancak toplumsal ihtiyaçlar ile bunları karşılama olanakları arasına girip birleşmelerini engellediği anda ve engellediği için ve ölçüde yok sayılmaktadır; oysa kendisi karşısında olumlu veya olumsuz bir tavır alınan evrensel bir kategori olarak hesaba katılmış değildir. Burada söz konusu olan, basit bir içerik değişikliği değil, mülkiyetin insanların yaşamına ipotek koyan bir çerçeve olmaktan çıkartılmasıdır (**Cangızbay, 2003**).

Devlet gereçleri için işçi kooperatiflerine öncelik verilmiş. Çalışmayan fabrikaların sayımı - kapatılmış bulunan atölyelerin karşılığı ödenmesi koşulu ile işçi birlikleri tarafından işletilmesi yol açan önlemler alınmıştır (Piorro, 1977). Komün, ulusal eğitimi kilise tekelinden çıkarır, ancak bu işi kendi tekeline almaya da girişmez ve ilçe belediyelerinin sorumluluğuna verir. Tiyatrolara yapılagelmekte olan sübvansiyonlar kaldırılır; amaç, devletin bu yolla tiyatroları güdümlenerek sanat etkinliklerine müdahale etmesine son vermektir; tiyatroların kendi aralarında bir şirket biçiminde örgütlenip özerkleşmeleri sağlanır. Güzel Sanatlar Okulu bütçesi kaldırılıp Sanatçılar Federasyonu etkin kılınır (Cangızbay, 2003).

Aileye baştan belirlenmiş bir karşıtlık taşımaz; ancak ulusal muhafızların tüm dul ve yetimlerine meşru olan - olmayan farkı gözetmeksizin aylık bağlar ve evlilik dışı doğmuş tüm çocukları Komün'ün manevi evlatları olarak ilan eder. Komün'ün baştan karşı olduğu kurumlar da vardır, ancak bunlara ilişkin işlemleri de basit bir tepkiselliğin çok ötesindedir; bu kurumların çerçevesini koruyup, içeriğini ters-yüz etmek Komün'ün tarzı değildir. Toplumsal etkinlikler üzerindeki tekelleri yıkarken, kendisine bağlı yeni tekeller kurmaya yönelmez (Cangızbay, 2003).

4. Komün'ün Yenilgi Sebepleri

Komün, kaynaşma halindeki toplumsal varlıkları birer işlemsel birim olarak almadığı, hesaba katmadığı noktalarda ve ölçüde başarısız kalmıştır; örneğin Ulusal Muhafızları yeniden örgütlenme işi meslekten subaylara verilmiştir. Bu subaylar, aynı atölye ya da mahalleden gelen, birlikte gönüllü yazılmış, kuşatma sırasında aynı siperi paylaşmış, birlikte barikat kurmuş kısacası ortak bir iş esasında birleşip kaynaşmış insanları, özellikle yaşa ve diğer biyolojik, fiziksel, mesleki vb... ölçütlere dayanan kategorilere ayırmışlar; bu insanları, birlikte oluşturdukları toplumsal birimlerden koparmaya girişmişler, ancak başarılı olamamışlardır. Daha da önemlisi, bu girişimin doğurduğu tepkiler savunma gücünü parçalayarak zayıflatmıştır. Soyut ölçütler

esasinda oluşturulan birlikler, Versaylıların saldırıları karşısında çözülmüş, yalnızca sokak ve mahalle düzeyinde örgütlenebilen savunma ise, Komüncülerin büyük kahramanlık ve özverilerine karşın, koordinasyonsuzluk içinde başarısız ve etkisiz kalmıştır.

Koordinasyonsuz sokak çarpışmalarıyla geçen son bir haftası göstermiştir ki, somut toplumsal gruplar, Ulusal Muhafızların yeniden örgütlenmesinde esas alınan soyut kategorilerin kendi varlıklarını parçalaması tehdidi karşısında kendi içlerine kapanıp büzülmeye yönelmişlerdir. Bu gruplar dış saldırı karşısında, aralarında bir uyum kurup bütünleşmek yerine, sokak ya da mahalle temelinde ayrışıp, yerel perspektif ve bencilliklere sıkı sıkıya sarılmışlardır (Cangızbay, 2003).

Marks ve Engels'e göre yenilginin nedenleri arasında yaygaracı sosyalistler, Fransız sosyalizminin yanlışlıkları, zaman kaybı, merkezîyet ve otorite eksikliği, komün çoğunluğunun sosyalist olmaması ve taktik yanlışları sayılabilir (Alkan, 1996).

5. Değerlendirme

Paris Komünü, kısa sürmüş ve sınırlı bir alanda gerçekleşmiştir; ama Fransa'nın başkenti Paris'te bir olaylar dizisi içinde oluşup doğmuş ve kendi varlığını sürdürmüştür. Kendisinden sonra var olanlara soyut bir karşıtlık taşımanın çok ötesinde kurucu bir nitelik oluşturmuştur. Yaşayan toplumsal varlıklar esasında yeni çerçeveler kurup, gerekli kılmıştır; kendi yönelimiyle tutarlı işlevsel koşullar yaratmış, dolayısıyla da yalnızca koşulların ürünü olarak kalmamıştır (Cangızbay, 2003).

Marksist yazında genel kabul gördüğü üzere Komün, tarihteki ilk işçi hareketidir. Sadece 71 gün ayakta kalmayı başarsa da bu hükümet, daha sonraki işçi hareketlerinin stratejik ve pragmatik inşasında temel bir yol gösterici olmuştur. (Rus Sovyetleri, İtalyan İşçi Kurulları, İspanya İç Savaşı...). Ayrıca ilk işçi hükümeti olarak, burjuva devlet aygıtının parçalanmasının demokrasinin derinleştirilmesi yoluyla olacağını göstermiştir. Başka

bazı dersler de içerir. Bu derslerden biri, işçi sınıfının siyasal bir organizasyona ihtiyaç duyduğudur. Modern işçi sınıfı partileri bu ders üzerine kurulmuş ve kendilerini geliştirmişlerdir (Mısır, 2003).

Özetle;

- Merkez Komitesi, yeni bir hükümet olma girişiminde değildir. Basın özgürlüğü ve siyasal af ilan edip, sıkıyönetim ve harp divanlarını kaldırır. Seçimleri yapıp sonrasında yönetimi Komün Meclisi'ne devreder.

- Pek çok grup ve örgüt, Komün Meclisi üzerinde gerek yarattıkları kamuoyu gerek sonradan sundukları önerilerle etkili olarak yaşamada etkin bir role sahip olmuşlardır.

- Komün herhangi bir sınıfı kutsamadığı gibi lanetlemez de ayrıca herhangi bir denge durumunu ülkü haline getirmez.

- Özel mülkiyetin kaldırılmasına yönelik bir karar veyahut politikası yoktur. Tek yaptığı toplumsal varoluş üzerinde engelleyici bir tekel biçiminde somutlaştığı anda ve noktada bu hakkın geçerliliğini yok saymaktır.

- Devlet gereçleri için işçi kooperatiflerine öncelik verilmiştir.

- Sosyalist devlette kapitalizm kalıntılarında kurtulmak için insanların eğitilmeleri gerekir. Komün, ulusal eğitimi kilise tekelinden çıkarır, bu işi ilçe belediyelerine verir.

DİPNOTLAR

1- Federeler Duvarı'nın önünde kurşuna dizilirken bir komüncünün feryadı (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=6148002&yazarid=72>).

2- 8 Şubat 1871'de Fransa'da genel seçim yapılır. Meclis'te bazı kralcılar olmasına karşın çoğunlukla burjuva cumhuriyetçiler girer. Halk oyunu cumhuriyet ve savaş için kullanmıştır. Ancak şaibeli bir formülle seçilenler arasından Adolphe Thiers, Hükümetin başına getirilir (Alkan, 1996).

KAYNAKLAR

Alkan, E. (1996). Paris Komünü ve Komün Şairleri. İstanbul: Evrensel Kültür Kitaplığı.

Cangızbay, K. (2003). Sosyalizm ve Özyönetim Reel Sosyalizmden Sosyalist Realiteye. İstanbul: Ütopya Yayıncılık.

Harvey, D. (2008). Kent Hakkı. Politeknik, (Çev. M. Kırmızı), Ulaşım Tarihi: 25 Ağustos 2009, <http://www.politeknik.org.tr/site/index.php/polsecmenu/7-kent/814-kent-hakk-david-harvey.html>

Ince, Ö. (2007). 18 Mart 1871 Paris Komünü. Hürriyet, Ulaşım Tarihi: 25 Ağustos 2009, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=6148002&yazarid=72>

Keleş, R. (2009). Yerinden Yönetim ve Siyaset. İstanbul: Cem Yayınevi.

Lenin, V. I. (1992). Komün Dersleri. (Çev.: K.Somer). İstanbul: Sol Yayınları.

Marx, K. (1977). Fransa'da İç Savaş, Paris Komünü Üzerine, (Çev.:K.Somer), İstanbul: Sol Yayınları.

Marx, K. E., Friedrich, V.I.Lenin (1977). Paris Komünü Üzerine. (Çev.:K.Somer). İstanbul: Sol Yayınları.

Mısır, M. B. (2003). Gerçek Demokrasi Olanağı: Paris Komünü, Praksis, (10): 105-122.

Piorro, G. (1977). Paris Komünü Üzerine, (Çev.:K.Somer), İstanbul: Sol Yayınları.